

Bozsik Gabriella – Ludányi Zsófia (szerk.)

Szabályzat, oktatás, gyakorlat – helyesírásról sokszíniűen. A 2015-ös és a 2017-es Nagy J. Béla helyesírási verseny előadásai, feladatai és egyéb tanulmányok (Ágoston Marianna)

LÍCEUM KIADÓ. EGER. 2019. 284 OLDAL

Jubileuma van az egri Eszterházy Károly Egyetem által szervezett Nagy J. Béla Kárpát-medencei helyesírási versenynek. Ennek a színvonalas szakmai találkozóknak az anyagát, a versenyfeladatokat és az előadásokat ezúttal is kötetbe rendezték – jelen kötet, a Bozsik Gabriella és Ludányi Zsófia szerkesztésében megjelent tizedik kiadvány az eddigieknél nagyobb terjedelmű, a 2015-ös és a 2017-es év feladatsorait és tanulmányait tartalmazza.

Az évforduló kapcsán, a bevezető tanulmányban Bozsik Gabriella foglalja össze a rendezvény történetét, fordulópontjait, eredményeit – hogyan lett háziversenyből többnapos, határon túlra eljutó konferencia, milyen kötetek jelentek meg, kik és hogyan dolgoztak az oktatás jobbításáért, a kulturált helyesírásért (9–17). Ezt követi a két nagyobb rész, amelyeket az adott években rendezett versenyek feladatai indítanak, utánuk pedig összesen húsz, változatos és aktuális témájú írás olvasható.

Figyelemre méltó, hogy 2015 *A magyar helyesírás szabályai* 12. kiadásának, 2017 pedig a *Magyar helyesírási szótár* a megjelenési éve, így ezekhez a kötetekhez több tanulmány kapcsolódik. Keszler Borbála írásában (79–97) bemutatja, miért és hogyan született a szabályzat, milyen kérdésekben kellett dönteni, és összegyűjti ezek eredményeit, azaz a kiadás változásait. Zimányi Árpád tanulmánya (179–186) az új szabályzaton belül azokkal az alakváltozatokkal foglalkozik, amelyek vitákat váltottak ki a szabályzat készítése során. Az írás a többféle írásmód lehetőségét helyezi a középpontjába. Prószyák Gábor (261–267) a helyesírási normát, a szabályzatok történetét és az új kiadást érzékletesen, gyakorlati, szociológiai szempontból vizsgálja meg. Megállapítja, hogy az írott nyelvhez kapcsolódó norma hat a beszélőre, a közösségre, és fordítva; a helyesírás rendszere, megítélése ez alapján változik. A helyesírás nem célja, hanem eszköze a gördülékeny nyelvhasználatnak. Az oktatásnak a szerepe ebben a kontextusban felértékelődik – a tanulmány kitér arra is, milyen jelentősége van mindennek az oktatásban, és hogyan függ ez össze az internetes helyesírási programokkal. Laczkó Krisztina és Mártonfi Attila az általuk szerkesztett *Osiris Helyesírás* című kézikönyv és az új helyesírási szabályzat összehangolásának elméleti, gyakorlati kérdéseit részletezik „a megőrzés és a változás” (223) tekintetében (223–233). Biró János a szabályzat és *A magyar nyelv nagyszótárának* a kölcsönhatásait, a szerkesztés közben felmerülő problémákat tárgyalja (47–59). Az elemzés segíthet

azokat az ellentmondásokat feloldani, amelyek a két munka összehangolása közben jelentkeznek (például a címszavak választása, a külön- és egybeírás, az idegen szavak írása és egyéb területeken).

Ahogy a kötet címe is jelzi, a *szabályzat* mellett – azzal összefüggésben – az *oktatás* kapta a legnagyobb hangsúlyt a témák között: a helyesírás tanításának különböző módszerei és eredményei napjainkban, itthon és a határon túl. Minthogy a verseny kifejezetten a pedagógusjelöltek megmérettetése, ez a szempont már a korábbi előadásokban is előtérbe került; most a témakör legidősebb kérdéseiről olvashatunk. Adamikné Jászó Anna arra világít rá, milyen hatással van az olvasástanítás a helyesírás kialakulására (29–45). Történeti áttekintéssel vázolja az ezzel kapcsolatos problémákat és megoldásokat – azért választja ezt a módszert, mert így az újnak tűnő, de visszatérő megoldások felülvizsgálhatók. H. Tóth István egyik munkájában (61–77) az igekötőkről, a másikban (201–212) a helyesírási alapelvekről és a helyesírás-tanítás szintjeiről, ezeknek az oktatásban való jelentőségéről értekezik nemcsak elméleti összegzéssel, hanem módszertani fejtegetéssel és konkrét, színes gyakorlatokkal, ötletekkel. A kiejtés, a helyesírás és a szövegértés tanítását nevezi meg a három alapproblémának, amelynek tanításához nyelvünk proverbiumait tartja jó anyagnak. Felhívja a figyelmet, hogy a magyar mint idegen nyelv tanítása az anyanyelvű diákok tanításához is hasznos többletet adhat. Laczkó Mária tanulmányában (99–110) érdekes következtetésekre jut abban a tekintetben, hogy az auditív és a vizuális észlelésnek milyen szerepe van a helyesírás alakulásában. A helyesírás elsajátítását technikai oldaláról közelíti meg, és hangsúlyozza: pszichikai, szokásbeli tényezők és a memória is meghatározzák. A memória hallási és látási emlékképeket is tárol, ebből kiindulva vizsgálható, hogy a kétféle észlelés közül melyiknek hol van nagyobb jelentősége, és ez alapján módszertani ötletek adhatók az oktatáshoz.

Ludányi Zsófia az MTA Nyelvtudományi Intézet nyelvi tanácsadó szolgálatán szerzett tapasztalatai alapján a helyesírás társadalmi gyakorlatáról ír. Első írásában (111–123) a hétköznapokban és az oktatásban is jól használható online portált, a helyesiras.mta.hu-t ismerteti (1). A portál használata során szavak helyesírását, külön- vagy egybeírást, elválasztást, számok, nevek, dátumok helyesírásával kapcsolatos tudnivalókat kérdezhetnek az érdeklődők a programtól; az írás kitér az új szabályzat miatti átalakításra is. A szerző másik tanulmányában (235–242) a hétköznapi emberek helyesírásról való gondolkodását, az úgynevezett *népi* helyesírást elemzi. Minya Károly hasonló témáról, a nyelvi tanácsadás során tapasztaltokról ír (243–250): a Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda (Manyszi) internetes nyelvi „gyorsszolgálatának” 11 évét foglalja össze, és sok érdekes példával illusztrálja, hogy kik milyen kérdésekkel keresik fel az oldalt (2). Mindkét szerző érzékletes példákkal ad betekintést abba, hogy nyelvhelyesség és helyesírás hogyan „él”, milyen gondolatok mentén működik a gyakorlatban.

Aktuális témával foglalkozik Sólyom Réka a neologizmusokról szóló tanulmányában (149–159). Új, idegen és magyar eredetű szavak, nyelvi jelenségek helyesírását, nyelvhelyességi, szemantikai kérdéseit és az ezekből fakadó értelmezési stratégiáit elemzi, releváns példákat, kérdéseket és válaszokat sorakoztat fel. Az alapul szolgáló kérdőíves felmérések közül van, amelyik a neologizmusoknak az oktatásban betöltött szerepét, megítélését kutatja. Az anyag többévi kutatás eredménye, a szerző ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy ez később a neologizmusok kialakulásának,

kiszorulásának a mechanizmusait vizsgáló felmérések alapjául is szolgálhat. Keszler Borbála második írásában (213–222) színes irodalmi, történelmi példákkal egy olyan téma érdekességét és fontosságát mutatja meg, amely az oktatásban (a tanulmány szerint) elsőre kevésbé tűnhet központinak: az írásjelek kifejező használatát. Végül, de nem utolsósorban nyelvrokonainknak, a finneknek a helyesírásába, a magyar nyelvvel való hasonlóságaiba és különbségeibe ad betekintést Takács Judit (279–284), tovább szélesítve a témák palettáját.

Más nézőpontok is felmerülnek a helyesírás tanításával kapcsolatban a külföldi gyakorlatról szóló írásokban. Misad Katalin két tanulmányában (125–133, illetve 251–259) azt a problémát járja körül, hogyan hat a többségi helyesírás a szlovákiai magyar írásgyakorlatra; sok nyelvi példája, amelyeket elsősorban a sajtóból gyűjtött, megmutatja, hogy ez a hatás leginkább a különféle tulajdonnevek helyesírásán érzékelhető. Simon Szabolcs írásában (269–278) gimnáziumi tanulók és pedagógusjelöltek által kitöltött feladatokon keresztül vizsgálja a szlovákiai magyar helyesírási sajátosságokat, és szól arról, milyen okai, megoldásai vannak ezeknek a tanítási gyakorlatban. Nagy Natália tanulmánya (135–148) a kárpátaljai fiatalok helyesírási jellemzőivel foglalkozik, amelyhez a Simonyi Zsigmond helyesírási verseny kárpátaljai fordulójának a csapatversenyeken kitöltött feladatlap-megoldásai adtak mintát. A szerző Simon Szabolcshoz hasonlóan megállapítja, hogy bár a körülmények (a tanterv, egy tanóra lehetőségei stb.) nem ideálisak, a diákok helyesírási ismeretei megfelelő szintűek. Szántó Báborka a romániai magyar helyesírás-tanítási lehetőségeket mutatja be (161–177), egy fiatalabb korosztálynak, a második osztályosok tantervének és tankönyvének az elemzésén keresztül.

A fentiekből látható, hogy valóban sokszínű, ahogyan a helyesírásról beszélni lehet, és ahogyan a szerkesztők és szerzők ezt meg is teszik. Szó esik elméletről, történelmi változásokról, szabályokról; gyakorlatról, a jelen és a jövő kérdéseiről, mindennapi nyelvhasználatról és technikai megoldásokról; sok érdekes és jól alkalmazható újdonságról. A nézőpontok sokféleségével együtt a célközönség is széles. A versenyfeladatok közzététele a kötetben segítheti a versenyre készülő diákokat és felkészítő tanáraikat. A kész feladatsorok és a sok módszertani, gyakorlati téma hasznos a tanárképzésben részt vevő hallgatók és a pályán lévő tanárok számára. Érdekesek lehetnek a szakmabelieknek többek között az új kutatások és különösen az új szabályzat változásainak az ismertetése. Összességében megállapítható, hogy a *Szabályzat, oktatás, gyakorlat – helyesírásról sokszínűen* című kötet sok érdekes és hasznos ismeretet nyújt minden érdeklődőnek, aki fejleszteni szeretné a helyesírását.

Irodalom

(1) Helyesírási tanácsadó portál. helyesiras.mta.hu. (2019. augusztus 30.)

(2) Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda. www.e-nyelv.hu. (2019. augusztus 30.)

Ágoston, Marianna: About spelling in various ways

Az írás szerzőjéről

Ágoston Marianna

magyartanár–történelem és állampolgári ismeretek tanára szakos egyetemi hallgató
Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Budapest

meri970712[kukac]gmail.com